

Zápis

z obhajoby disertační práce pana Mgr. Ladislava Koreně

konané dne 22. 9. 2011

téma práce: „Truth and Meaning: The Dialectics of Theory and Practice“

přítomní: prof. PhDr. Stanislav Sousedík, CSc., prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc., PhDr. Vladimír Svoboda, CSc., Jan Palkoska, Ph.D., Tomáš Marvan, Ph.D., Mgr. Ladislav Koreň, Mgr. Petr Gombíček, Ph.D., Mgr. Ondřej Švec, Ph.D.

Předseda komise profesor Sousedík zahájil obhajobu a poté školitel profesor Peregrin představil uchazeče a seznámil komisi s průběhem jeho doktorského studia a výslednou disertační prací. Hovořil též o velmi pozitivním posudku profesora Edwardse z Glasgow.

Kandidát poté představil svou disertační práci, jejímž tématem je Tarského sémantická koncepce pravdy. Ta klade zvláštní důraz na tzv. T-ekvivalence, například „Sníh je bílý“ je pravdivá věta právě když je sníh bílý. Tyto ekvivalence jsou klíčem k definici pravdy. Z filozofického hlediska je zajímavá otázka, zda je Tarského matematicko-logické směřování relevantní. Přináší jeho sémantická teorie vůbec něco, jak pochyboval Putnam? Jednotlivé kapitoly kandidátovy disertace zkoumají nastolené téma zevrubněji. Po nezbytném metodologickém uvedení se ve třetí kapitole odpovídá na otázku, proč se Tarski omezil na formalizované jazyky a nezahrnul do svých úvah přirozený jazyk, kterým mluvíme. Kapitoly čtyři až sedm, které tvoří srdce celé disertace, se zabývají problémem významu a přínosem Tarského koncepce pravdy. 4. kapitola shrnuje motivaci celého projektu, potřebu ukotvit formální sémantiku, stejně jako formální syntax ukotvil Hilbert, na pozadí [komparace se](#) [snahami](#) Carnapa a Gödela. Následující kapitola nastiňuje modelově-sémantický přístup k sémantice a konečně šestá kapitola hodnotí Tarského filozofický přínos a vyhodnocuje tři tradiční námitky proti takovému přínosu. Konečně sedmá kapitola řeší, zda je možné Tarského zařadit do kategorie deflacionistů, a odpověď je, navzdory nebezpečí anachronismu, víceméně kladná. Jedná se totiž o deflační teorii ve smyslu abstrakce od filozofických [„fundačních“](#) otázek.

Profesor Sousedík poděkoval za shrnutí disertace, a profesor Peregrin za nepřítomného oponenta profesora Edwardse zreferoval část jeho posudku. Ten byl velmi pozitivní, práci je možné okamžitě publikovat, připomínky byly příliš technické, za zmínku stály jenom dvě, a sice že na straně 27 se kandidát příliš stručně vypořádal s deflacionistickým přístupem, a na straně 210 je podle Edwardse napadnutelná identifikace Quina s Tarskim.

Doktor Svoboda referoval část oponentského posudku nepřítomného docenta Kolmana, ten byl též veskrze pozitivní, ~~vyzdvížen obzvláště krásný sloh posudku.~~

Kandidát Koreň poté zodpověděl námitky profesora Edwardse: k první uvedl, že na inkriminovaném místě ještě neřeší Tarského a deflacionismus, zpětně se dá sporná pasáž číst i jinak, jako jakési nutné předporozumění ~~pojmu pravdivostním podmínkám vět, které je podle Tarského předpokladem aplikace epistemických metod (verifikace, falsifikace, důkazu, vyvrácení).~~ Ke druhé námitce kandidát uvedl, že Quinovi, ~~podobně jako většině moderních deflacionistů,~~ jde především o přirozený jazyk, ~~a~~ ne o umělý jako Tarskému. Podle Edwardse je pro Quina důležitější ~~určitá expresivní funkce pravdy (a sice vyjádření nekonečných konjunkcí a disjunkcí)~~ než pojem pravdy. Zde kandidát souhlasil s nastíněnou interpretací Quina, ~~nicméně k tomu poznamenal, že pojem pravdy může být stále nezbytný – jako reprezentant této expresivní funkce - jestliže v přirozeném jazyce nelze vždy najít jiné jazykové prostředky, které by ji rovnocenně plnili ((i) pojem pravdy není podle Tarského v jeho obecnosti konzistentně definovatelný a tedy ani nahraditelný jinými pojmy, a (ii) substitučně interpretovaná kvantifikace, která by tuto funkci mohla plnit, se zdá pojem pravdy předpokládat).~~

Následně kandidát shrnul vlastními slovy námitku docenta Kolmana. Podle ní činí Tarski v Koreňově interpretaci neopodstatněný filozofický předpoklad, když definuje predikát pravdivosti ~~(skrže předběžnou definici relace splňování) i pro jazyk L^* s kvantifikátory,~~ který ~~é~~ nemá ~~aj~~ designátor pro každý objekt ~~z jeho~~ univerza diskurzu U , ~~což se typicky projevuje v stanovení pravdivostní podmínky pro kvantifikované L-věty formy $(\forall x)A(x)$, kde se kvantifikace interpretuje objektuálně (viz: každý objekt z U splňuje funkci $A(x)$), nikoliv substitučně (viz: je pravdivá každá substituční instance funkce $A(n/x)$, kde n je libovolný L-designátor).~~ Kandidát souhlasil, že zde Tarski ~~skutečně~~ žádné filozofické vysvětlení ~~požadovaného typu~~ nepodává, ale to je podle něj ve shodě s Tarského strategií oddělovat interní sémantické otázky od externích meta-sémantických otázek, ~~kteřou je i otázka po povaze vztahu mezi jménem a pojmenovaným předmětem. Kolmanova námitka je konstruktivistická, Tarski ale míří stejným směrem. Podstatou sporu je byla smysluplnost pojmu nepojmenovatelného předmětu. Kolmanova námitka konstruktivistické povahy upřednostňuje jako fundamentální substitučně interpretované kvantifikátory (ve stylu Frega). Kandidát k tomu poznamenal, že Tarského metoda, která staví na objektuálně interpretované kvantifikaci, je s ní ekvivalentní vždy, když lze uvažovat rozšíření původního L na jazyk L^* , který generuje jméno pro každý (i původně nepojmenovaný předmět univerza U). Otázkou ovšem je, jestli můžeme pro každý takový jazyk L a jeho univerzum diskurzu předpokládat,~~

že existuje takový rozšíření L^* , který generuje jména i pro všechny objekty U nepojmenované v L . Profesor Peregrin poznamenal, že Kolmanova ~~poznámka~~ ~~pozice o~~ ~~rekurzivní zpracovatelnosti~~ ~~je~~ ~~by~~ ~~pravděpodobně~~ ~~mohla~~ ~~být~~ ~~dále~~ ~~podpořena~~ ~~inspirovaná~~ ~~známou~~ Kripkeho ~~obhajobou~~ ~~substituční~~ ~~kvantifikacem~~. Doktor Svoboda podotkl, že je zde důležité vymezení jazyka a generace jména. Kandidát na to odpověděl, že v případě jazyka J s nespočetným univerzem (jako je jazyk klasické teorie množin) vzniká problém rekurzivní (a v tomto smyslu i formální) zpracovatelnosti uvažovaného rozšířeného jazyka L^* .

Profesor Sousedík se zeptal kandidáta, jak by stručně charakterizoval rozdíl mezi sémantickým a logickým pojmem pravdy. Podle magistra Koreně je sémantická dimenze pravdy zachycena v Tarského Konvenci T a manifestuje se v T -ekvivalencích. ~~Putnam~~ ~~ovšem~~ ~~podotýká,~~ ~~že~~ ~~díky~~ ~~rekurzivitě~~ ~~je~~ ~~Tarského~~ ~~definice~~ ~~sémantická,~~ ~~navzdory~~ ~~tomu,~~ ~~že~~ ~~jeho~~ ~~cílem~~ ~~je~~ ~~nesémantický~~ ~~přístup.~~ ~~V~~ ~~důsledně~~ ~~nesémantickém~~ ~~pojetí~~ ~~jsou~~ ~~důsledky~~ ~~nutné,~~ ~~ale~~ ~~T -~~ ~~bikondicionály~~ ~~jsou~~ ~~údajně~~ ~~ověřitelné~~ ~~empiricky.~~ ~~Pro~~ ~~Tarského~~ ~~však~~ ~~není~~ ~~podstatná~~ ~~konverze~~ ~~do~~ ~~teorie~~ ~~množin,~~ ~~ale~~ ~~rekurzivní~~ ~~definice~~ ~~do~~ ~~matematické~~ ~~definice,~~ ~~což~~ ~~je~~ ~~sémantický~~ ~~pojem~~ ~~pravdy.~~ ~~Profesor~~ ~~Sousedík~~ ~~dále~~ ~~chtěl~~ ~~vědět,~~ ~~co~~ ~~je~~ ~~logická~~ ~~teorie~~ ~~pravdy.~~ ~~Podle~~ ~~kandidáta~~ ~~a~~ ~~Navzdory~~ ~~argumentům~~ ~~kritiků~~ ~~jako~~ ~~je~~ ~~Putnam,~~ ~~kteří~~ ~~tvrdili,~~ ~~že~~ ~~Tarski~~ ~~zachycuje~~ ~~pouze~~ ~~logicko-matematický,~~ ~~nikoliv~~ ~~sémantický~~ ~~pojem~~ ~~pravdy,~~ ~~je~~ ~~to~~ ~~lze~~ ~~podle~~ ~~Tarského~~ ~~sémantický~~ ~~pojem~~ ~~pravdy~~ ~~formálně~~ ~~explikovat~~ ~~zachycený~~ ~~matematicko-logickými~~ ~~prostředky~~. Profesor Peregrin podotkl, že se zde diskutující potýkají s nevyjasněnými termíny, a tím byla diskuze ukončena.

V tajném hlasování komise navrhla udělení titulu doktor Ph.D. kandidátu Mgr. Ladislavu Koreňovi.

Zapsal: Mgr. Marek Tomeček, Ph.D.

Podpis předsedy komise: